ЕЛЕКТРОНЕН БЮЛЕТИН
РЕГИОНАЛЕН ИСТОРИЧЕСКИ МУЗЕЙ – СОФИЯ

E-BULLETIN
REGIONAL HISTORY MUSEUM – SOFIA

Supplementum I

Доклади от Националната научна конференция
„100 години Ньойски договор: Национални измерения
и отражението им върху София и Софийско“

Proceedings of the National Scientific Conference
“100 years of the Treaty of Neuilly: National dimensions
and their impact on Sofia and the Sofia Region”

Издателство на Регионален исторически музей – София
Publishing of Regional History Museum – Sofia

София 2023

„Е-бюлетин“ е периодично научно електронно издание на Регионален исторически музей – София

“E-Bulletin” is a periodical scientific electronic edition of Regional History Museum – Sofia

Съставители
д-р Александър Станев (РИМ–София)
Цветозар Йотов (РИМ–София)

Отговорен редактор
Цветозар Йотов (РИМ–София)

Редакционна колегия
доц. д-р Венета Ханджийска-Янкулова (РИМ–София)
гл. ас. д-р Илиана Борисова-Кацарова (СУ „Св. Климент Охридски”)
д-р Марио Филипов (РИМ–София)
Елена Николова (РИМ–София)

Техническо оформление
Светлана Чолакова

Editors
Alexander Stanev, PhD (RHM–Sofia)
Tzvetozar Yotov (RHM–Sofia)

Editor-in-chief
Tzvetozar Yotov (RHM–Sofia)

Editorial Board
Veneta Handzhiyska-Yankulova, Assoc. Prof., PhD (RHM–Sofia)
Iliana Borisova-Katsarova, Chief Assist. Prof., PhD (SU “St. Kliment Ohridski”)
Mario Filipov, PhD (RHM–Sofia)
Elena Nikolova (RHM–Sofia)

Layout
Svetlana Cholakova

Издателство на Регионален исторически музей – София
Publishing of Regional History Museum – Sofia

ISSN 2603-4247

Изисквания към авторите за подготовка на публикация / Requirements for authors when preparing a publication: https://e-bulletin.sofiahistorymuseum.bg/bg/requirements

Регионален исторически музей – София
Regional History Museum – Sofia

ЕЛЕКТРОНЕН БЮЛЕТИН
E-BULLETIN

http://www.sofiahistorymuseum.bg/bg/ http://e-bulletin.sofiahistorymuseum.bg/bg/

Suppl. I/2023 ISSN 2603-4247

СЪДЪРЖАНИЕ
CONTENT

ВМЕСТО ПРЕДГОВОР
Цветозар Йотов

INTRODUCTION
Tsvetozar Yotov
.....*7–14*

ВОЙНАТА…
Александър Станев

THE WAR…
AlexanderStanev
.....*15–26*

НАБЛЮДЕНИЯ ВЪРХУ РАННИТЕ ПАМЕТНИЦИ В ЧЕСТ НА ЗАГИНАЛИТЕ ВЪВ ВОЙНИТЕ ЗА НАЦИОНАЛНО ОБЕДИНЕНИЕ (1912–1918 Г.) В СОФИЙСКА ОБЩИНА
Илия Мечков

OBSERVATIONS ON THE EARLY MONUMENTSIN HONOR OF THE PERISHED IN THE WARS FOR NATIONAL UNIFICATION (1912–1918) IN THE SOFIA MUNICIPALITY
Ilia Mechkov
.....*27–45*

СОФИЯ – ЦЕНТЪР НА БЕЖАНСКИТЕ ОРГАНИЗАЦИИ ОТ ЗАПАДНИТЕ ПОКРАЙНИНИ
Людмила Зидарова, Елена Бугарчева

SOFIA – CENTER OF REFUGEE ORGANIZATIONS FROM THE WESTERN OUTLANDS
Liudmila Zidarova, Elena Bugarcheva
.....*47–57*

НЬОЙСКИЯТ ДОГОВОР И АРМЕНЦИТЕ В БЪЛГАРИЯ
Гоар Хнканосян

THE TREATY OF NEUILLY AND THE ARMENIANS IN BULGARIA
Goar Hnkanosyan
.....*59–77*

НЕИЗВЕСТНИ СТРАНИЦИ ОТ ДЕЙНОСТТА НА АМЕРИКАНСКИТЕ МЛАДЕЖКИ ХРИСТЯНСКИ ОБЩЕСТВА В БЪЛГАРИЯ
Петко Мангачев

UNKNOWN SITES ON THE ACTIVITIES OF AMERICAN YOUTH CHRISTIAN SOCIETIES IN BULGARIA
Petko Mangatchev
.....*79–85*

СТАРИННИ МЕСТНИ ИМЕНА ОТ ЦАРИБРОДСКО
Анна Чолева-Димитрова

ANCIENT PLACE NAMES OF TSARIBROD REGION
Anna Choleva-Dimitrova
.....*87–95*

ЛАНДШАФТНАТА АРХИТЕКТУРА НА СОФИЯ ПРЕЗ 20-ТЕ ГОДИНИ НА XX ВЕК
Мария Гуркова

THE LANDSCAPE ARCHITECTURE OF SOFIA IN THE 1920S
Maria Gurkova
.....*97–110*

АКЦИИ СРЕЩУ НЬОЙ: 1989–1997 Г. (ВЪЗРАЖДАНЕ НА ПРОТЕСТИТЕ НА 27 НОЕМВРИ ОТ МАКЕДОНСКАТА МЛАДЕЖКА ОРГАНИЗАЦИЯ)
Евгений Еков

ACTIONS AGAINST TREATY OF NEUILLY: 1989–1997 (REVIVAL OF PROTESTS ON NOVEMBER 27 FROM THE MACEDONIAN YOUTH ORGANIZATION)
Evgeniy Ekov
.....*111–129*

ЧЕТЕНИЯ НА СОФИЙСКИЯ МУЗЕЙ

100 ГОДИНИ НЬОЙСКИ ДОГОВОР: НАЦИОНАЛНИ ИЗМЕРЕНИЯ И ОТРАЖЕНИЕТО ИМ ВЪРХУ СОФИЯ И СОФИЙСКО

Електронен бюлетин
Регионален исторически музей – София
E-Bulletin
Regional History Museum – Sofia

Supplementum I

АКЦИИ СРЕЩУ НЬОЙ: 1989–1997 Г. (ВЪЗРАЖДАНЕ НА ПРОТЕСТИТЕ НА 27 НОЕМВРИ ОТ МАКЕДОНСКАТА МЛАДЕЖКА ОРГАНИЗАЦИЯ)

Евгений Еков

Акциите срещу Ньой започват още при подписването на грабителския мирен договор през 1919 г. Особена сила и острота те имат през 20-годишният период между Двете световни войни. Въпреки наложените забрани на властите гневът на хиляди протестиращи се излива по улиците на София и на по-големите градове в страната. В основата на борбата с неправдата от Ньой винаги най-отпред стоят младежите, които са и подложени на най-тежките репресии на полицията. Крахът на Версайската система от мирни договори сваля от дневния ред на българското общество протестите на 27 ноември. Те обаче не се провеждат и четири и половина десетилетия след превратa на 9 септември 1944 г., въпреки че България (без мирно върнатата ни Южна Добруджа) е „прибрана" отново в границите от Ньой. Съвсем резонно възраждането на протестите на 27 ноември бе дело на младите. Това бяха членовете на младежката секция към Културно-просветен клуб (КПК) „Гоце Делчев", София, обединяващ 18 землячески секции на бежанци от Вардарска и Беломорска Македония и основно техни потомци. За тази част от съпротивата на българите срещу Ньойския мирен договор, и конкретно през периода 1989–1997 г., разглеждан в настоящата статия, не е писано нищо. Затова този труд е първи опит да се опише историята на битките срещу разпокъсването на българската нация, възобновени само седемнадесет дни след 10 ноември.

За написване на изложението са използвани предимно спомени на участници в протестите, съхранени, както в личния архив на автора (ЛАА), така и в дирекция „Централен държавен архив" (ЦДА) при Държавна агенция „Архиви" – София. С цел предаване на „духа на времето" в статията са използвани по-дълги от приетите цитати от архивните материали. Но това е единственият начин да бъдат разбрани от читателите емоциите, мислите, идеалите както на организаторите на акциите срещу Ньой, така и на обикновените участници. Този подход, по мое мнение, е оправдан и от факта, че документите, на чиято основа е изградено изложението, се публикуват за първи път. Първо е и обна-

родването на повечето от изображенията, които са приложени в статията. И така се превръщат в ценни архивни извори, които могат да бъдат използвани от бъдещите изследователи.

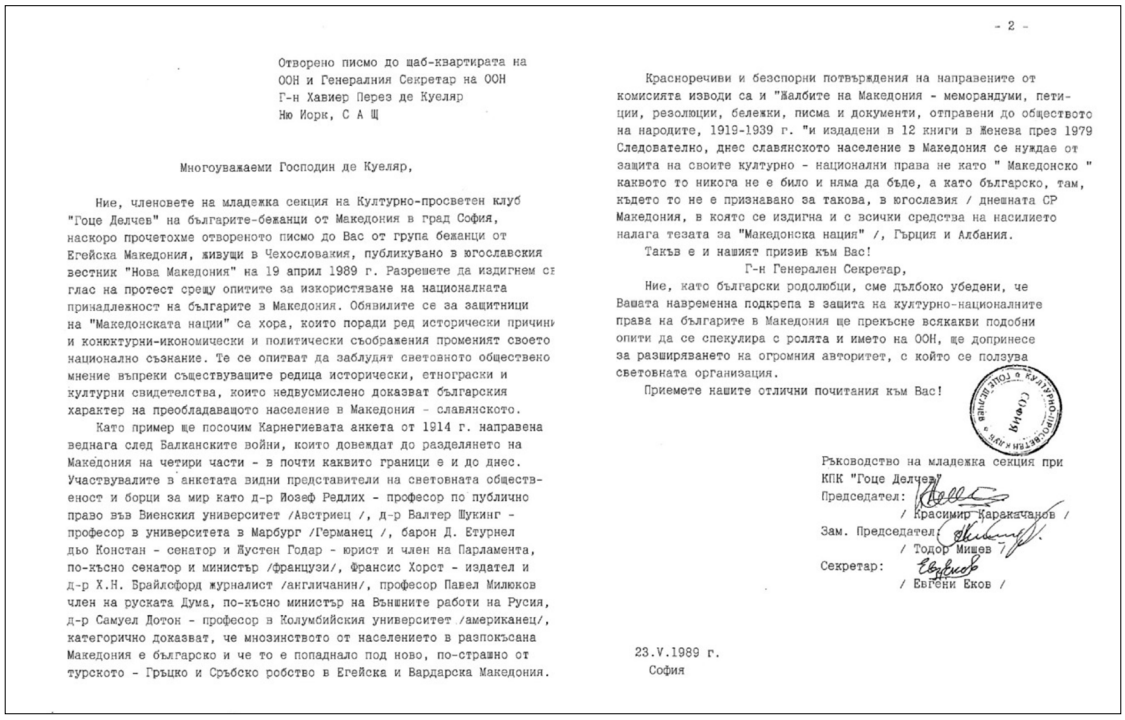
Младежката секция към КПК „Гоце Делчев“, София, възродила съпротивата против Ньойската неправда, се формира и развива през 1985–1989 г. Заслугата за създаването ѝ е на доц. Димитър Гоцев, избран за председател на клуба през 1985 г. Нейни членове стават предимно негови студенти от Софийския университет (СУ) „Климент Охридски“, в съзнанието на които със своите лекции той предизвиква повишен интерес към Македонския въпрос. *„Трябва най-отговорно, без всякакво преувеличение, да се каже, заявява в доклада за дейността на КПК през 1985–1989 г. председателят му, че младежката секция е бъдещето на клуба, нещо повече – тя е неговата надежда. Защото за всеки от присъстващите е ясно, че без решаването на проблема за привличането на повече млади хора като членове на клуба той е осъден не от някой друг, а от природата да престане да съществува поради високата средна възраст на болшинството от членовете си, почти пълната липса на представители на средното поколение и нищожния приток на младежи. Затова, призовава председателят, нека изоставим лозунгите на думи за привличането в клуба на „нашите деца и внуци" и да ги приложим на дело. Пожеланията в този дух, които присъстват в почти всички отчетни доклади на отчетно-изборните събрания на секциите трябва да станат реалност. Такава е повелята на времето и то не само за ръководството на Младежката секция и на клуба, а и за всеки член на КПК „Гоце Делчев". Без изпълнението на тази повеля нашето дело, нашата правда и нашата истина са обречени, категоричен е доц. Гоцев.“*[1] Но доц. Д. Гоцев бе повече академичен тип лидер, отколкото организатор, и затова укрепването на младежката секция стана дело на група от нейни активисти, която през годините променяше своя персонален състав.

Младите търсеха различни подходящи форми за актуализиране на дейността на клуба и активирането му за защита на българщината в Македония. През 1989 г. вече се усещаше разширяването на възможностите да се работи в тази насока. Възползвайки се от създалата се позитивна ситуация, на 23 май 1989 г. членовете на младежката секция изпратиха отворено писмо до щаб-квартирата на ООН и генералния секретар на ООН Хавиер Перез де Куеляр“ (Обр. 1).

Повод за изпращането на писмото бе публикуваното на 19 април 1989 г. в югославския вестник „Нова Македония“ отворено писмо до Де Куеляр от група бежанци от Егейска Македония, живущи в Чехословакия. В него те правеха опити за *„използване на националната принадлежност на българите в Македония“*[2]. Според младежите обявилите се за защитници на „македонската нация“ са хора, които поради ред исторически причини и конюнктурни икономически и политически съображения променят своето национално съзнание. По тяхно мнение бежанците се опитват да заблудят световното обществено мнение въпреки съществуващите редица исторически, етнографски и културни свидетелства, които недвусмислено доказват българския характер на преоблада-

[1] *Личен архив на автора: Доклад на доц. Димитър Гоцев за дейността на КПК „Гоце Делчев“ (София), за периода 4 юни 1985 – 29 май 1989 г., л. 2–22.*

[2] *Личен архив на автора: Писмо до щаб-квартирата на ООН и генералния секретар на ООН г-н Хавиер Перез де Куеляр, Ню Йорк, САЩ, от членовете на младежката секция на КПК „Г. Делчев“, София. л. 1–2.*

Отворено писмо до щаб-квартирата на
ООН и Генералния Секретар на ООН
Г-н Хавиер Перез де Куеляр
Ню Йорк, С А Щ

Многоуважаеми Господин де Куеляр,

Ние, членовете на младежка секция на Културно-просветен клуб "Гоце Делчев" на българите-бежанци от Македония в град София, наскоро прочетохме отвореното писмо до Вас от група бежанци от Егейска Македония, живущи в Чехословакия, публикувано в югославския вестник "Нова Македония" на 19 април 1989 г. Разрешете да изразим с глас на протест срещу опитите за изкористяване на националната принадлежност на българите в Македония. Обявилите се за защитници на "Македонската нация" са хора, които поради ред исторически причини и конюнктурни-икономически и политически съображения променят своето национално съзнание. Те се опитват да заблудят световното общественo мнение въпреки съществуващите редица исторически, етнографски и културни свидетелства, които недвусмислено доказват българския характер на преобладаващото население в Македония - славянското.

Като пример ще посочим Карнегиевата анкета от 1914 г. направена веднага след Балканските войни, които довеждат до разделянето на Македония на четири части - в почти каквито граници е и до днес. Участвувалите в анкетата видни представители на световната общественост и борци за мир като д-р Йозеф Редлих - професор по публично право във Виенския университет /Австриец /, д-р Валтер Шукинг - професор в университета в Марбург /Германец /, барон Д. Етурнел дьо Констан - сенатор и Жустен Годар - юрист и член на Парламента, по-късно сенатор и министър /французи/, Франсис Хорст - издател и д-р Х.Н. Брайлсфорд журналист /англичанин/, професор Павел Милюков член на руската Дума, по-късно министър на Външните работи на Русия, д-р Самуел Дотон - професор в Колумбийския университет /американец/, категорично доказват, че мнозинството от населението в разпокъсана Македония е българско и че то е попаднало под ново, по-страшно от турското - Гръцко и Сръбско робство в Егейска и Вардарска Македония.

- 2 -

Красноречиви и безспорни потвърждения на направените от комисията изводи са и "Жалбите на Македония - меморандуми, петиции, резолюции, бележки, писма и документи, отправени до обществото на народите, 1919-1939 г. "и издадени в 12 книги в Женева през 1979 Следователно, днес славянското население в Македония се нуждае от защита на своите културно - национални права не като " Македонско " каквото то никога не е било и няма да бъде, а като българско, там, където то не е признавано за такова, в югославия / днешната СР Македония, в която се издигна и с всички средства на насилието налага тезата за "Македонска нация" /, Гърция и Албания.

Такъв е и нашият призив към Вас!

Г-н Генерален Секретар,

Ние, като български родолюбци, сме дълбоко убедени, че Вашата навременна подкрепа в защита на културно-националните права на българите в Македония ще прекъсне всякакви подобни опити да се спекулира с ролята и името на ООН, ще допринесе за разширяването на огромния авторитет, с който се ползува световната организация.

Приемете нашите отлични почитания към Вас!

Ръководство на младежка секция при
КПК "Гоце Делчев"
Председател:
/ Красимир Каракачанов /
Зам. Председател:
/ Тодор Мишев /
Секретар:
/ Евгени Еков /

23.V.1989 г.
София

Обр. 1. *Отворено писмо от името на Младежката секция при КПК „Гоце Делчев“ до щаб-квартирата на ООН и генералния секретар на ООН Хавиер Перез де Куеляр – Ню Йорк, САЩ (Личен архив на автора [ЛАА], л. 1–2)*

ващото население в Македония – славянското. В подкрепа на своята теза членовете на младежката секция посочват като пример Карнегиевата анкета от 1914 г., направена веднага след Балканските войни, разделили Македония на четири части, и „Жалбите на Македония – меморандуми, петиции, резолюции, бележки, писма и документи, отправени до Обществото на народите, 1919–1939 г.“, издадени в 12 книги в Женева, Швейцария в 1979 г.[3]

Въз основа на цитираните издания изпратилите писмото правят извода, че днес славянското население в Македония се нуждае от защита на своите културно-национални права не като “македонско”, каквото то никога не е било и няма да бъде, а като българско. Там, където то не е признавано за такова – в Югославия, (днешна СР Македония, в която се издигна и с всички средства на насилието се налага тезата за „македонска нация“), Гърция и Албания. Затова и подписалите писмото изразяват своята убеденост, че навременната подкрепа на генералния секретар в защита на културно-националните права на българите в Македония ще прекъсне всякакви опити да се спекулира с ролята и името на ООН и ще допринесе за разширяване на огромния авторитет, с който се ползва световната организация[4]. Писмото е подписано от председателят на младежката

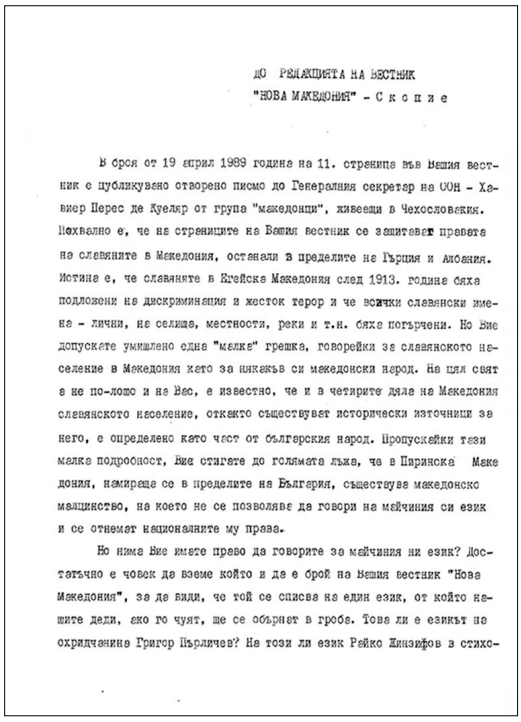
[3] *Личен архив на автора*: Писмо до щаб-квартирата на ООН и генералния секретар на ООН г-н Хавиер Перез де Куеляр, Ню Йорк, САЩ, от членовете на младежката секция на КПК „Г. Делчев“, София, *л.* 1–2.

[4] *Личен архив на автора*: Писмо до щаб-квартирата на ООН и генералния секретар на ООН г-н Хавиер Перез де Куеляр, Ню Йорк, САЩ, от членовете на младежката секция на КПК „Г. Делчев“, София, *л.* 1–2.

секция Красимир Каракачанов, заместник-председателят Тодор Мишев и секретарят Евгений Еков.

Особено показателен за условията, в които работят младежите по това време, е начинът, по който бе изпратено писмото. Това бе направено с помощта на Методи Димов, македонски българин-емигрант в Брюксел, Белгия, който често посещаваше София. Тъй като тогавашните спецслужби му бяха „лепнали" една миловидна „опашка" бе разработен и приложен цял сценарий за временното й елиминиране. Кр. Каракачанов и Евг. Еков придружихме М. Димов до аерогара София, откъдето той трябваше да излети за Брюксел, и в тоалетната му предадохме писмото. Там върху подписите бе положен и печата на КПК „Гоце Делчев", София, поради липсата на такъв на младежката секция. След пристигането си в Брюксел М. Димов изпрати писмото и то бе получено от де Куеляр, който разпорежда на подчинените си да проучат „случая" (Обр. 2).

Веднага след заминаването на Методи Димов, за да подсилят ефекта от писмото до де Куеляр, подписалите го изпращат пак от името на Младежката секция при КПК „Гоце Делчев", София, и писмо до редакцията на вестник „Нова Македония" в Скопие. Като този път, освен от ръководството на младежите, писмото до официоза на СР Македония е подписано и от над 200 български родолюбци. Това са, както всички членове на младежката секция – почти половината от подписалите, така и председатели и изявени дейци на повечето землячески секции към КПК „Гоце Делчев", София. Сред имената на младежите се отличават тези на Антон Иванов, Даниел Статев, Михаил Груев, Георги Григоров, Любов Фъртунова, Богдан Глишев и др. Сред сложилите подписите си са и проф. Петър Шапкарев, Стоян Г. Бояджиев, Хари Ненов, Иван Шалев, Крум Данаилов, Румен Пасков и др. (Обр. 3).

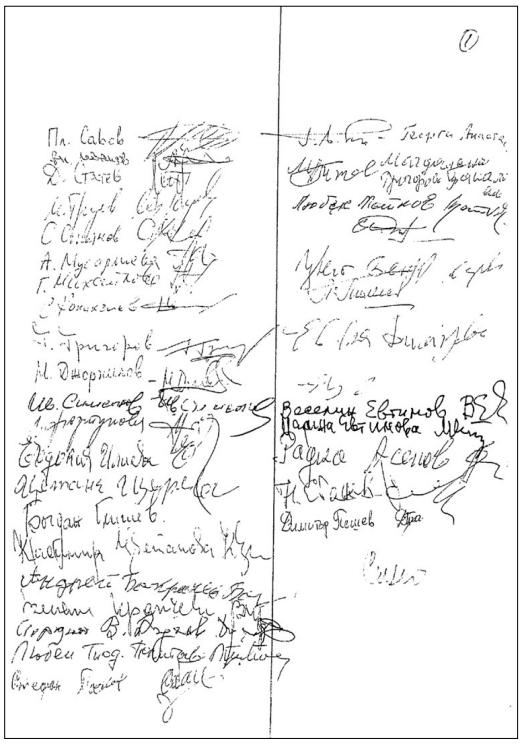

ДО РЕДАКЦИЯТА НА ВЕСТНИК
"НОВА МАКЕДОНИЯ" - С к о п и е

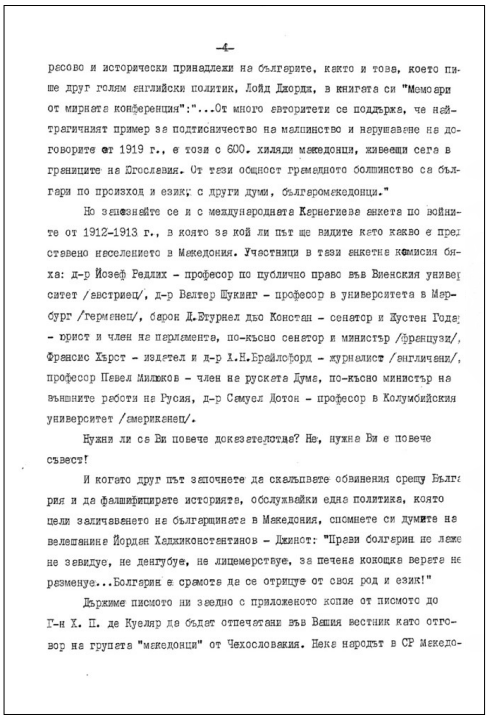
В броя от 19 април 1989 година на 11. страница във Вашия вестник е публикувано отворено писмо до Генералния секретар на ООН - Хавиер Перес де Куеляр от група "македонци", живеещи в Чехословакия. Похвално е, че на страниците на Вашия вестник се защитават правата на славяните в Македония, останали в пределите на Гърция и Албания. Истина е, че славяните в Егейска Македония след 1913. година бяха подложени на дискриминация и жесток терор и че всички славянски имена - лични, на селища, местности, реки и т.н. бяха погърчени. Но Вие допускате умишлено една "малка" грешка, говорейки за славянското население в Македония като за някакъв си македонски народ. Не цял свят е не по-лошо и не Вас, е известно, че и в четирите дяла на Македония славянското население, откакто съществува исторически източници за него, е определено като част от българския народ. Пропускейки тази малка подробност, Вие стигате до голямата лъжа, че в Пиринска Македония, намираща се в пределите на България, съществува македонско малцинство, на което не се позволяват да говори на майчиния си език и се отнемат националните му права.

Но няма Вие имате право да говорите за майчиния ни език? Достатъчно е човек да вземе който и да е брой на Вашия вестник "Нова Македония", за да види, че той се списва на един език, от който нашите деди, ако го чуят, ще се обърнат в гроба. Това ли е езикът на охридчанина Григор Пърличев? На този ли език Райко Жинзифов в стихо-

Обр. 2. *Писмо от името на Младежката секция при КПК „Гоце Делчев" до редакцията на в. „Нова Македония" – Скопие (ЛАА, л. 1)*

Обр. 3. *Освен от ръководството на младежите, писмото до официоза на СР Македония е подписано и от над 200 български родолюбци (ЛАА, л. 1)*

-4-

расово и исторически принадлежи на българите, както и това, което пише друг голям английски политик, Лойд Джордж, в книгата си "Мемоари от мирната конференция":"...От много авторитети се поддържа, че най-трагичният пример за подтисничество на малинство и нарушаване на договорите от 1919 г., е този с 600. хиляди македонци, живеещи сега в границите на Югославия. От тази общност грамадното болшинство са българи по произход и език; с други думи, българомакедонци."

Но запознайте се и с международната Карнегиева анкета по войните от 1912-1913 г., в която за кой ли път ще видите като какво е представено населението в Македония. Участници в тази анкетна комисия бяха: д-р Йозеф Редлих – професор по публично право във Виенския университет /австриец/, д-р Валтер Шукинг – професор в университета в Марбург /германец/, барон Д.Етурнел дьо Констан – сенатор и Пустен Годе – юрист и член на парламента, по-късно сенатор и министър /французи/, Франсис Хърст – издател и д-р Х.Н.Брайлсфорд – журналист /англичани/, професор Павел Милюков – член на руската Дума, по-късно министър на външните работи на Русия, д-р Самуел Дотон – професор в Колумбийския университет /американец/.

Нужни ли са Ви повече доказателства? Не, нужно Ви е повече съвест!

И когато друг път започнете да скалъпвате обвинения срещу България и да фалшифицирате историята, обслужвайки една политика, която цели заличаването на българщината в Македония, спомнете си думите на великанина Йордан Хаджиконстантинов – Джинот: "Прави българин но лекс не завижда, не денгубува, не лицемерствува, за печена кокошка вратя не разменува...Българин е срамота да се отрицува от своя род и език!"

Държиме писмото ни заедно с приложеното копие от писмото до Г-н Х. П. де Куеляр да бъдат отпечатани във Вашия вестник като отговор на групата "македонци" от Чехословакия. Нека народът в СР Македо-

Обр. 4. *Краят на изложението на възмутените българи до редакцията на в.„Нова Македония“ – Скопие е де факто ултиматум (ЛАА, л. 4)*

По законите на тогавашната Държавна сигурност събирането на 200 подписа под една „дисидентска“ кауза бе не само сериозно нарушение, но и повод за основателна тревога. А, когато иде реч за несанкционирана изява в международен план, нещата стават още по-притеснителни за властите, особено имайки предвид, че в нейната основа е и без това щекотливия Македонски въпрос. На практика, писмото до вестник „Нова Македония“ е първата публична проява на несъгласие на български граждани с политиката на Скопие спрямо сънародниците ни край Вардар след края на Втората световна война.

Затова имайки вече на главата си негативите от т.н. възродителен процес и отчитайки, че нещата така или иначе са стигнали до ООН, „отговорните фактори“ в държавата, в крайна сметка, бяха принудени да действат предпазливо. Не е за подценяване и тона на документа. За първи път от 45 години, в рамките на пет страници, са подложени не от професионални историци, а от обикновени граждани на убийствена критика основите на македонизма. Да не говорим, че краят на изложението е де факто ултиматум: *„Държим писмото ни заедно с приложеното копие от писмото до г-н Х. П. де Куеляр да бъдат отпечатани във Вашия вестник като отговор на групата “македонци” от Чехословакия. Нека народът в Социалистическа република Македония ги прочете и сам да прецени: къде, в коя част на Македония – в Пиринска в България или във Вардарска в Югославия – славянското население се нуждае от свобода, за да говори на майчиния си език и от защита на националните му права“*[5] (Обр. 4).

И тук трябва да припомня, че акцентът и в двете писма бе поставен върху 1919 г., разделила с кървава бразда народа ни. Особено силно това бе подчертано с отправеното остро питане до редакцията на „Нова Македония“: *„Или ще оспорите известния английски политик Уинстън Чърчил, който в своята книга „Световната криза“ казва, че Македония расово и исторически принадлежи на българите, както и това, което пише друг голям английски политик, Лойд Джордж, в книгата си „Мемоари от мирната конференция“: „… От много авторитети се поддържа, че най-трагичният пример за подтисничество на малцинство и нарушаване на договорите от 1919 г., е този с 600 000 македонци, живеещи сега в границите на Югославия. От тази общност грамадното болшинство са българи по произход и език, с други думи, българомакедонци“*.[6]

[5] *Личен архив на автора:* Писмо до редакцията на в. „Нова Македония“ (Скопие) от членовете на младежката секция на КПК „Г. Делчев“ (София), *л.* 1–5.

[6] *Личен архив на автора:* Писмо до редакцията на в. „Нова Македония“ (Скопие) от членовете на младежката секция на КПК „Г. Делчев“ (София), *л.* 1–5.

В търсене на съюзници за отстояване на българските позиции по Македонския въпрос членовете на младежката секция на КПК „Гоце Делчев“, София, изпращат в края на август 1989 г. поздравление до 67-мия конгрес на Македонските патриотични организации (МПО) в Чикаго. В него те отново акцентират върху зловредната роля, която Ньойският диктат е изиграл за по-нататъшното развитие на българския народ и на българската диаспора по света: „*1989 е година* – пишат в поздравлението младите родолюбци – *в която си припомняме трагични страници от най-новата история на българите – 65 години от убийството на безсмъртния вожд на ВМРО Тодор Александров и 70 години от жестокия Ньойски договор, потвърдил разделянето на Македония от 1913 г. в Букурещ.*

Но тези черни страници от историята не бива ни най-малко да ни отчайват, защото най-голямата доблест не е в това никога да не падаме, а да се изправяме всеки път, когато паднем, да се изправяме все по-единни и все по-решителни, за да доведем докрай борбата, която нашите деди почнаха преди 96 години. Защото, както беше казал титанът Тодор Александров: „Всяко справедливо дело един ден побеждава, но това става много по-скоро, когато за него се води борба“. За тази борба, братя и сестри, обстановката и условията в света, а и в самата Македония, стават все по-благоприятни, заявяват младежите.“[7]

Водени от тази своя дълбока убеденост, почти веднага след проведените три успешни международни акции членовете на младежката секция пристъпват към реализацията на нова идея. Тя е издигната от активиста Антон Иванов. Антон Желев Иванов, историк, завършил в СУ „Св. Климент Охридски“. Роден в София на 20 май 1963 г. Член на ВМРО–СМД от възстановяването на организацията. Научните му издирвания са свързани с историческа и етническа демография и картография, геополитически структури и геостратегия. Работи в Централен държавен архив, отдел „Южни Балкани“ в ДАБЧ, дирекция „Етнически и демографски въпроси“ в администрацията на Министерски съвет. Понастоящем, на свободна практика, изготвя карти за историята, политиката, демографията на България, Македония, Балканите и света.

„*При работата ми* – пише в спомените си Иванов – *с издания от 20-те и 30-те години ми бе направило впечатление, че българската емиграция от поробените земи съвкупно е отбелязвала деня на подписване на Ньойския договор като трагично събитие, резултатите от което трябва непременно да се ревизират. На едно от заседанията на младежката секция, някъде към пролетта на 1989 г., предложих клуба и македонската емигрантска общност да възобновят отбелязването на Деня на Ньой. Реши се да се обмисли тази идея. След ваканцията, в началото на есента ръководството на секцията, в лицето на Кр. Каракачанов и Евг. Еков, ми казаха, че е дошло време идеята ми да се реализира. На заседание на секцията през октомври решихме на 27 ноември 1989 г. да проведем протестно шествие срещу разпокъсването на българските земи, последен етап от които, бе грабителския мирен договор от Ньой, 1919 г. Започнахме подготовката за акцията, но междувременно политическата обстановка рязко се преобрази след 10 ноември 1989 г. Изведнъж се оказа,*

[7] *Личен архив на автора:* Поздравление до 67-мия конгрес на Македонските патриотични организации в Чикаго, САЩ, от членовете на младежката секция на КПК „Г. Делчев“, София, *л.* 1–2.

че тази инициатива може да получи по-широка от очакваната подкрепа.“[8]

Именно това и се случи! На 27 ноември 1989 г. Младежката секция на КПК „Гоце Делчев“, София проведе възпоменателна панихида, траурно шествие и поклонение-митинг по случай 70-годишнината от подписването на Ньойския мирен договор. Така за първи път от 45 години бе отдадена почит на загиналите във войните за освобождението и обединението на българския народ. Идеята за панихидата бе дадена от Георги Стаменов, активен член на младежката секция, а подготовката за нея – осигуряване на хляб, вино, жито и др., бе дело на няколко жени от „братствата“, както разговорно продължаваха да наричат земляческите секции членовете им. На панихидата, която бе отслужена от четирима свещеници и хор в черквата „Св. Неделя“, присъстваха повече от 200 души. Това бяха хора с различни политически пристрастия, с различен житейски и професионален опит, които бяха дошли да протестират срещу наложения на България грабителски Ньойски договор. В катедралата говориха прочувствено един млад свещеник и няколко студенти, организатори на протеста.

След края на панихидата участниците в нея образуваха траурно шествие, към което по пътя му се присъединиха и много граждани. Пеейки „Шуми Марица“, „Изгрей, зора на свободата“, „О, Добруджански край!“ и, „Питат ли ме де е земята“, демонстрантите се отправиха към Гроба на незнайния воин. Столичани изпращаха с ръкопляскане носените от протестиращите лозунги: „Спрете сърбизацията на българите в СР Македония!“, „В Македония българи са живели, живеят и ще живеят во веки веков!“, присъединяваха се и към скандираният „Мизия, Тракия, Македония!“. Дори най-неосведомените столичани се спираха, гледаха с интерес и поне за миг осъзнаваха, че преди всичко и над всичко останало винаги са стояли и вечно ще стоят националните ни интереси.

Минавайки покрай Унгарския културен институт, който тогава бе на бул. „Руски“, участниците в шествието на 27 ноември 1989 г. заклеймиха със скандираният си и диктата наложен на Будапеща в Трианон (Обр. 5).

Впрочем, 50-те хиляди следвоенни бежанци в София са изразявали и своята радост от крушението на диктата. Повод за това става сключването на спогодбата между Унгария и Румъния, с която отново се прибират към майката родина голяма част от отнетите ѝ насила по Трианонския договор земи. В писмо от 3 септември 1940 г. до Негова светлост регента на Унгария адмирал Хорти от името на петте най-големи македонски бежански формации в България лидерите им му пожелават: „*Нека Бог да укрепи десницата Ви и да помогне на братския по оръжие, храбър и доблестен унгарски народ да осъществи в най-скоро време всичките си въжделения и да постигне своя идеал*“ (ЦДА, ф. 720, оп. 5, инв. № 73-2129, к. 6.) (Обр. 6).

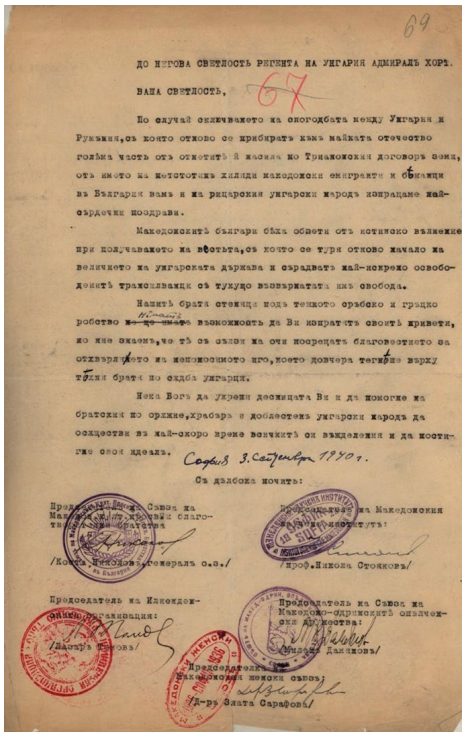
На рухването на Трианонския договор е посветена и една от най-известните политически карикатури на родения в семейството на българин бежанец от Солун Райко Алексиев – „В моргата при мъртвецът Трианон“ (ЦДА, ф. 1155К, оп. 1, а.е. 116, *л*. 1) (Обр. 7).

По волята обаче на историята границите на Унгария, според Трианон, и на България, според Ньой, (без Южна Добруджа) бяха отново потвърдени в Париж през 1947 г. Справедливостта за сетен път бе смазана!

[8] Личен архив на автора: Спомен на Антон Иванов, София, *л*. 1–3.

Обр. 5. *Минавайки покрай Унгарския културен институт на бул. „Руски“, участниците в шествието на 27 ноември 1989 г. заклеймиха и диктата от Трианон (ЦДА, ф. 720, оп. 5, инв. № 73-2129, к. 6)*

ДО НЕГОВА СВЕТЛОСТ РЕГЕНТА НА УНГАРИЯ АДМИРАЛЪ ХОРТ.

ВАША СВЕТЛОСТ,

По случай окончването на спогодбата между Унгария и Румъния, съ която отново се прибират къмъ майката отечество голѣма частъ отъ отнетитѣ й насила по Трианонски договоръ земи, отъ името на петстотинѣ хиляди македонски емигранти и бѣжанци въ България вамъ и на рицарския унгарски народъ изпращаме най-сърдечни поздрави.

Македонскитѣ българи бѣха свидѣтели отъ пѣрво лице на неописуемото въодушевление при посрѣщането на вѣстта, съ която се тури отново начало на величието на унгарската държава и сбъдната най-мѣчната освободителѣ трансилванци съ тукашно възвърнатата имъ свобода.

Нашитѣ братя отвѣдъ тѣсното сърбско и грѣцко робство не по-малко възхищение да Ви изразятъ своитѣ привѣти, но ние знаемъ, че тѣ съ сълзи на очи посрещатъ благовѣстието за отхвърлянето на непоносимото иго, което довчера тегнѣше върху тѣхни братя по скѣпа унгарщина.

Нека Богъ да укрѣпи десницата Ви и да помогне на братския по оржжие, храбрия и доблестенъ унгарски народъ да осъществи въ най-скоро врѣме всичкитѣ си въздѣлания и да постигне своя идеалъ.

Софія 3. Септември 1940 г.

Съ дълбока почитъ:

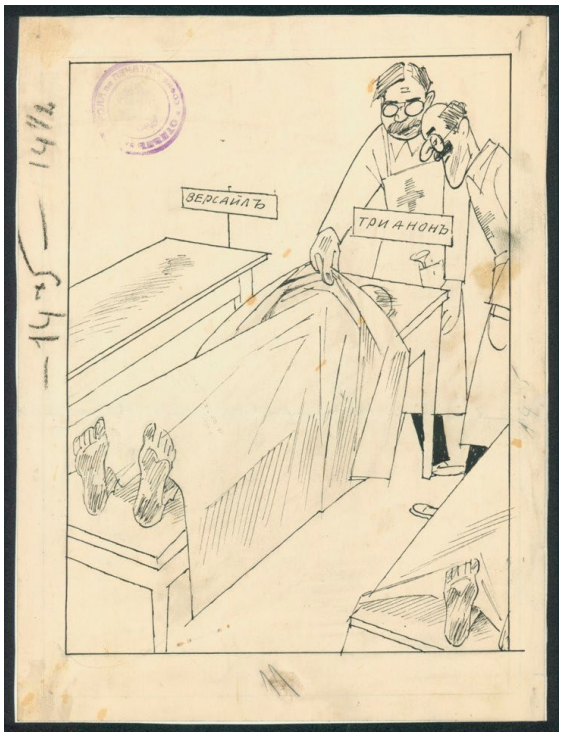
Председатель на Съвет на Македонскитѣ културно-просвѣтни братства: /Коста Николовъ-генералъ о.з./

Председатель на Македонския културенъ институтъ: /Проф. Никола Стояновъ/

Председатель на Македонскитѣ емигрантски организации: /Лазаръ Костовъ/

Председатель на Съвет на Македоно-одринскитѣ опълченски дружества: /Христо Даскаловъ/

Председателка на Македонския женски съюзъ: /д-ръ Злата Сарафова/

Обр. 6. *Поздравително писмо от 3 септември 1940 г. до Негова светлост регента на Унгария адмирал Хорти от лидерите на петте най-големи македонски бежански формации в България (ЦДА, ф. 1073К, оп. 1, а.е. 28, л. 1).* ***Обр. 7.*** *Политическа карикатура на Райко Алексиев – „В моргата, при мъртвецът Трианон“ – 1940 г. (ЦДА, ф. 1155К, оп. 1, а.е. 116, л. 1)*

След изразяването на тяхната солидарност с унгарските им братя по съдба, участниците в шествието се насочиха към Гроба на незнайния воин. Там те бяха посрещнати от други 300 души, които се бяха събрали за обявеното поклонение-митинг. Въпреки организирано създадените от властите различни трудности като: късане на разлепените възвания и обяви за възпоменателния митинг, неинформиране на обществеността за предстоящото събитие чрез медиите, независимо от това, че бяха направени постъпки и бе обещано да се съобщи предварително, както и осуетяването, в последния момент, на озвучаването от страхуващите се от всякаква проява на протест партократи, митингът се проведе.

Първи се изказа председателят на младежката секция Кр. Каракачанов, който в словото си засегна проблема за погрешната политика на БКП по Македонския въпрос след 9 септември 1944 г., намерила своя израз освен в насилственото принуждаване на българите в Пиринска Македония да се обявят за македонци и в предаването на Скопие на ценни паметници и архиви (Обр. 8).

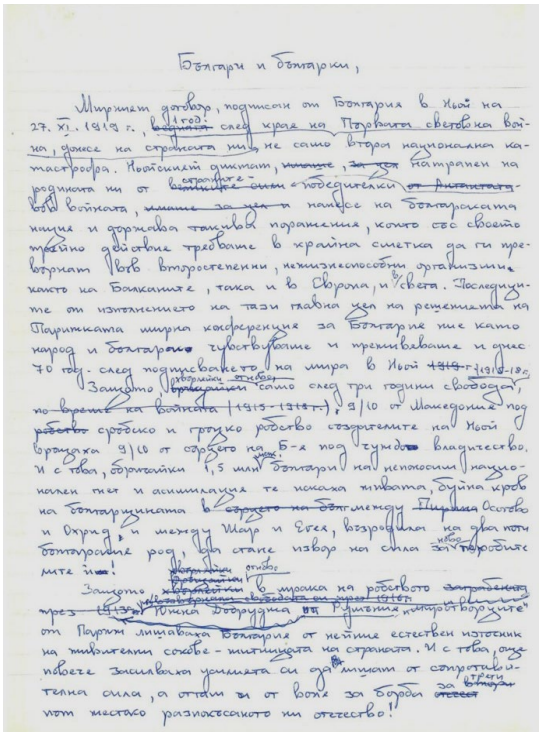
След това секретарят на КПК „Г. Делчев" Евгений Еков посочи в изказването си не само главната цел на авторите на Ньойския диктат: да превърнат българската държава и нация във второстепенни, нежизнеспособни организми на Балканите и в Европа, но и разгледа тежките последици от него върху по-нататъшната съдба на българската нация[9]. Валентин Китанов, асистент по балканска история във ВПИ–Благоевград, обяви пред събралите се създаването на Македонски дискусионен клуб „Вардар" в града, който си поставя за цел чрез дискусии да отстоява истината за българската същност на славянското население в Македония. Последният оратор Ангел Ангелов, заместник-председател на клуб „Гоце Делчев", говори пред гроба на народния поет Иван Вазов, на който също бе отдадена заслужена почит като най-големият певец на борбите за обединението ни (Обр. 9).

Ето как участникът в акцията срещу Ньой в София Методи Кърпачев описва в писмо (ЦДА, ф. 1362, оп. 1, а.е. 491, *л*. 91) до съратника си, емигрант в Канада, Борислав Иванов активизирането по Македонския въпрос: „*Тези дни, пише бившият деец на македонската младежка организация след 1934 г., ще се реши какво ще е с новия закон за сдруженията. Очаква се да имаме право да се организираме и [да] възстановим всичко, което сме имали някога. Всички са на мнение, веднага да отпочне издаването на вестник…*" И му съобщава още, че: „*В София е било основано и дружество „Илинден" на македонистите. Стоян (Бояджиев – б.а.) и други наши приятели са искали на неколко пъти среща с тех, но досега такава не е станала. Уж тези дни ще се срещнели и [ще се] опитат да се изяснят. Сръбската агентура е била готова за събитията, които ставаха у нас. И веднага из(с)кочиха на повърхността, заключава ветеранът*". Методи Кърпачев е роден през 1921 г. в с. Елешница, Петричка област. Като ученик е привлечен в македонското младежко движение. Отдава се изцяло на идеята за освобождението на българския народ от Егейска и Вардарска Македония от поробителите. През 1944 г., когато българите в най-югозападните ни земи, от Воденско, Леринско и най-вече Костурско, водят кървави борби за изгонването на поробителите от родния им край и са оставени сами на себе

[9] Личен архив на автора,: Чернова на речта на секретаря на Културно-просветен клуб „Гоце Делчев" – София, Евгений Еков на Гроба на незнайния воин, *л*. 1–2.

***Обр.** 8. Снимка на председателя на младежката секция на КПК „Г. Делчев“ – София Красимир Каракачанов (крайният вдясно), говорещ на Гроба на незнайния воин (в. „Македонска трибуна“ от 19 април 1990 г. – ЛАА, л. 7)*

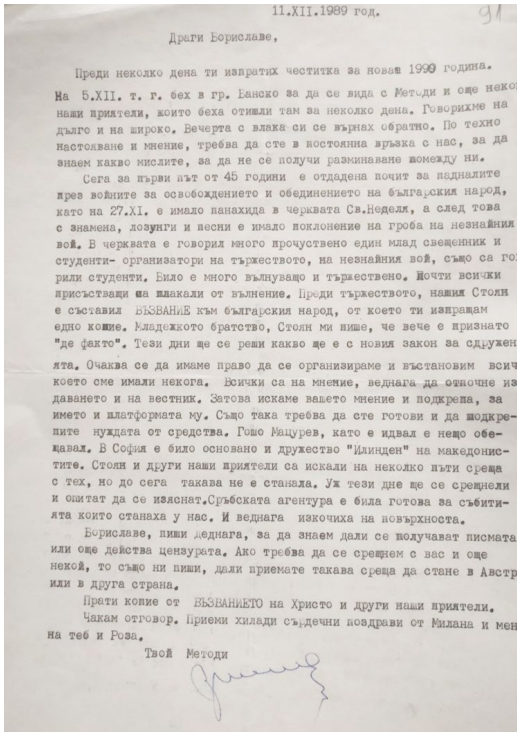
Българи и българки,

Мирният договор, подписан от България в Ньой на 27. XI. 1919 г., след края на Първата световна война, донесе на страната ни не само втора национална катастрофа. Коварният диктат, а също и натрапеният на родината ни от победителя от Антантата военен, политически и икономически гнет на българската нация и държавна територия поражения, които със своето трайно действие трябваше в крайна сметка да ги превърнат във второстепенни, неизлекуваеми организми както на Балканите, така и в Европа, и в света. Последиците от изпълнението на тази гавра над решенията на Парижката мирна конференция за България тя като народ и българско съществуване и трепетиране и днес 70 год. след подписването на мира в Ньой 1919-1989 г.

Защото, въпреки самия факт след три години свобода, по времето на войната (1915-1918 г.), 9/10 от Македония под робство сръбско и гръцко робство създигнете на Ньой вратарка 9/10 от сърцето на Б-я под тунда владичество. И с това, оборнатяли 1,5 млн. българи на непосилни национални гнет и асимилация те искаха нивата, бруйна кръв на българщината в сърцето на Балканите между Пирин Осогово и Охрид, и между Шар и Егея, възродилия на два пъти българския род, да стане извор на сили за новородените тях!

Защото в тръпка на робство (1913-1918) и Южна Добруджа от Румъния (1913) от Първи липсваше България от нейния естествен изтоник на живителни сокове - митницата на страната. И с това, още повече засилваше усилията си да изтощи от съпротивителна сила, а отдаи ѝ от воля за борба за свобода нов местасо разнасеното ни отечество!

***Обр. 9.** Чернова на речта на секретаря на Културно-просветен клуб „Гоце Делчев“ – София Евгений Еков, произнесена на Гроба на незнайния воин (ЛАА, л. 1)*

11.XII.1989 год.

Драги Борославе,

Преди няколко дена ти изпратих честитка за новата 1990 година. На 5.XII. т. г. бех в гр. Банско за да се видя с Методи и още някои наши приятели, които беха отишли там за няколко дена. Говорихме на дълго и на широко. Вечерта с влака си се върнах обратно. По телефона настояване и мнение, трябва да сте в постоянна връзка с нас, за да знаем какво мислите, за да не се получи разминаване помежду ни.

Сега за първи път от 45 години е отдадена почит за падналите през войните за освобождението и обединението на българския народ, като на 27.XI. е имало панахида в черквата Св.Неделя, а след това с знамена, лозунги и песни е имало поклонение на гроба на незнайния воин. В черквата е говорил много прочувствено един млад свещеник и студенти- организатори на тържеството, на незнайния воин, също са говорили студенти. Било е много вълнуващо и тържествено. Почти всички присъстващи са плакали от вълнение. Преди тържеството, нашия Столи е съставил ВЪЗВАНИЕ към българския народ, от което ти изпращам едно копие. Младежкото братство, Стоян ми каже, че вече е признато "де факто". Тези дни ще се реши какво ще е с новия закон за сдружението. Очаква се да имаме право да се организираме и възстановим всичко което сме имали някога. Всички са на мнение, веднага да отточне издаването и на вестник. Затова искаме вашето мнение и подкрепа, за името и платформата му. Също така трябва да сте готови и да подкрепите нуждата от средства. Гошо Мацуров, като е идвал е нещо обещавал. В София е било основано и дружество "Илинден" на македонистите. Стоян и други наши приятели са искали на няколко пъти среща с тях, но до сега такава не е станала. Уж тези дни ще се срещнели и опитат да се изяснат.Сръбската агентура е била готова за събитията които станаха у нас. И веднага изкочиха на повърхността.

Борославе, пиши веднага, за да знаем дали се получават писмата или още действа цензурата. Ако трябва да се срещнем с вас и още някой, то също ни пиши, дали приемате такава среща да стане в Австрия или в друга страна.

Прати копие от ВЪЗВАНИЕТО на Христо и други наши приятели.

Чакам отговор. Приеми хилади сърдечни поздрави от Милана и мен на теб и Роза.

Твой Методи

***Обр. 10.** Писмо на Методи Кърпачев до сратника му Борислав Иванов за активизирането на сръбската агентура в България (ЦДА, ф. 1362, оп. 1, а.е. 491, л. 91)*

си, без никаква помощ от никъде, той и още хора от България, предимно от Благоевградски окръг, намират начин да отидат и да им се притекат на помощ. Но вече е късно и заедно с нашенците преживяват поражението и заробването им отново от гърците. До края на дните си остава верен на клетвата, която е дал, че ще служи на българския народ от Македония и ще бъде готов всякога да се жертва за него (Обр. 10).

В отговор на грубото предизвикателство на сръбската агентура Македонското младежко дружество (приемник на младежката секция) реши отново да покаже на югославските дипломати в София, че: „*Никой не е забравен, нищо не е забравено!*“. Сценарият пак бе възложен на избрания вече за заместник-председател на младите в столицата Антон Иванов, а озвучаването – на Динко Драганов. Динко Драганов е роден на 19 май 1965 г. в гр. Сливен. През 1983 г. завършва МГ „Проф. д-р Димитър Табаков“ в родния си град. След казармата постъпва във ВМЕИ, София. Дипломира се през 1990 г., специалност „Електронна техника и микротехника“. От 1 октомври 1990 г. работи като технически сътрудник към СМКПДБ. Още от ученическите си години се интересува от драмата на Македония. От 1989 г. е активен член на Македонското младежко дружество. Делегат е на Първия редовен конгрес на ВМРО–СМД. Понастоящем работи като държавен експерт в Изпълнителна агенция „Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“ при Министерство на образованието и науката.

„Доколкото си спомням, пише за организирането на втората протестна акция Антон Иванов, наехме озвучителна уредба и я разположихме около Паметника на Незнайния воин. Написах кратък сценарий като възложих на Станимир Радулов от Благоевград да изчете въвеждащите слова. В суматохата не можахме да открием подходяща музика и в последния момент набързо записах мелодии от Вагнер – „Полетът на Валкириите“ от „Пръстенът на Нибелунгите“ и „Агнус дей“ от „Реквием“ на Верди.“[10]

„В тревожната привечер на 27 ноември 1990 г. – спомня си Драганов – *сред множеството анти- и проправителствени демонстрации по централните софийски улици премина едно различно шествие, участниците в което за голямо учудване на обхванатите от партизански страсти граждани не скандираха нито за, нито против Луканов. Шествието започна от катедралния храм „Св. Неделя“, където преди това бе отслужена панихида за падналите за освобождението и обединението на българския народ.“ „Шествието* – допълва го Иванов – *се отправи по бул. „Руски“ към площада пред храма „Св. Александър Невски“. То се състоеше от над седемстотин души и се проточи по маршрута. Носеха се плакати с актуални надписи, а множеството скандираше протестни лозунги.*

Когато маршът на гнева се зададе от ул. „Раковски“, пуснаха музиката на Вагнер. Картината на задаващите се протестиращи и съпътстващата ги музика бе внушителна. Пред Гроба на незнайния воин Станимир Радулов напомни за какво сме се събрали и се даде думата на официалните лица“, чиито речи е съхранил в спомените си Драганов. *„Ветеранът Стоян Г. Бояджиев, преживял и Българският Великден през 1941 г., и комунистическите концлагери след 9 септември 1944 г., говори за великата несправедливост, извършена преди 71 години в Ньой: „Ние трябва да вярваме, че ще*

[10] *Личен архив на автора: Спомен на Антон Иванов, София. л.* 1–3.

дойдат по-добри времена. Това, което вчера бе немислимо, днес е факт. Това, което днес е мечта, утре ще бъде реалност.“ Сякаш в допълнение на тези думи на зам.-председателя на Съюза на македонските културно-просветни дружества в България над площада се понесоха безсмъртните слова на Народния поет: „О, жив е, жив е българският Бог!“[11].

Председателят на Общонародното сдружение „Мати Болгария“ д-р Петър Константинов нарече 27 ноември „ден на размисъл за болните политически амбиции и грешки“. Под звуците на Вердиевия „Реквием“ с едноминутно мълчание бе почетена паметта на загиналите по бойните поля и във вражите затвори.

С бурни скандирания „ВМРО! ВМРО!“ бе прието направеното от Стоян Г. Бояджиев съобщение, че на изборите във Вардарска Македония най-много гласове е получила партията, обявяваща се за наследница на славната ВМРО.

С внимание бе изслушана изповедта на майор Тошо Михалков. Като клетва за вярност към завета на дедите ни прозвучаха неговите думи на преклонение пред подвига на героите, загинали в Освободителните войни 1912–1918 г.

Прочетена беше декларация на Съюза на тракийските дружества, настояваща за свободен достъп до българските културно-исторически паметници, намиращи се днес в Гърция и Турция, а също и за даване на икономически излаз на България на Бяло море (право, което ѝ дава чл. 48 от Ньойския мирен договор).

Представител на Съюза на българите от Западните покрайнини, от своя страна, разказа за брутalния сръбски терор, на който са били подложени нашите сънародници в западните земи, откъснати от снагата на Родината.

Над притихналия площад тържествено се разляха звуците на божествената „Ода на радостта”. И докато в съзнанието на всеки от присъстващите се редяха незабравимите телевизионни кадри, показващи порива към единство и свобода на един 45 години насилствено разделен народ, водещият напомни: „*Преди 55 дни един народ, с който заедно воювахме в две световни войни, се обедини. Цял свят сред шума на тълпите и пукота на фойерверките, чу как над земята на единна Германия се понесе „Ода на радостта“. И светът разбра тяхната радост и им прости за миналото. И ний сме правили грешки, както всички други, но и ний сме хора и искаме да живеем заедно със своите сънародници. Ще дочакаме ли и българското небе да се огласи от одите на радостта на всички българи от Черно море до Черни Дрин?*“.[12]

Под звуците на рапсодия „Вардар“ пред Паметника на незнайния воин бе положен венец, опасан с черна лента с надпис: „На жертвите на Ньой – от Съюза на македонските дружества“. Венец бе поднесен и от името на „Мати Болгария“, а стотици се извървяха, за да поставят своето скромно живо цвете пред вечния огън на признателността. Така за втори път след 1989 г. Младежкото македонско дружество в София организира традиционния преди 1941 г. протест за отбелязване на трагичната за всички българи дата – 27 ноември.

След многобройното участие в акцията през 1991 г. на членове на младежката организация и на някои дружества от Западна България, ръководството на ВМРО – Съюз на македонските дружества (ВМРО–СМД) реши протестите за 73 години от Ньой да бъдат два – в София и в Петрич. Това позволи в акциите да

[11] *Личен архив на автора: Спомен на Динко Драганов, София, л.* 1–3.

[12] *Личен архив на автора: Спомен на Динко Драганов, София, л.* 1–3.

се включат много повече дейци на структурите на ВМРО–СМД, както и активисти на други патриотични организации в столицата и провинцията.

Така в акцията в София участници бяха младежи от ВМРО–МО, студенти от възстановеното на 8 януари 1992 г. ВМРО – Студентско дружество (СД) „Шар" (Обр. 11) ветерани от софийските дружества, активисти от структурите на организацията в Дупница, Кюстендил, Пловдив, Пазарджик, Пещера и др.

Ето как вълнуващо описва своето първо участие в протестна акция срещу Ньой активистът на СД „Шар" Василен Васевски. Василен Васевски е роден в Сливен през 1969 г. Завършил е живопис в Националната художествена академия в София и компютърна графика в Индиана – университета „Пардю", Форт Уейн, САЩ. Професионален художник, с многобройни изяви в Европа и Америка (за повече информация: www.vassi-art.com). Работил е като журналист в различни вестници и списания, между които в. „Македония" (София), сп. „Балканите" (София), в. „България" (Чикаго), сп. „Пътят" (Чикаго). Интересът му към историята е траен и датира още от детските години. Усеща се свързан кръвно с темата Македония. Живее в Чикаго, САЩ, където е професор по рисуване в Илинойския институт по изкуство. Член на Съюза на българските журналисти.

„Отскоро се бях преместил в София, спомня си Васевски, където започнах да следвам в Художествената академия. Мечтата ми за това учебно заведение най-после се сбъдваше, както и желанието ми да бъда в столицата, заради нейните богати и разнообразни възможности. Освен изобразителното изкуство, на което се бях посветил още от детството си, се увличах по българската история и по-специално от драматичната съдба на Македония. Преди да дойда в София, учих две години във Велико Търново, където станах член на местното дружество на възстановената през 1990 г. ВМРО–СМД.

Вече в столицата научих за съществуването на Македонското студентско дружество „Шар" и започнах да посещавам неговите събирания. Оттам, доколкото си спомням, разбрах за готвеното протестно шествие срещу Ньойския договор, планирано за края на ноември 1992 г. На събитието отидох с Ивелин Любенов и Йордан Симов, мои нови приятели, които познавах от „Шар" (Обр. 12).

Демонстрацията щеше да започне от площада зад църквата „Света Неделя". Помня, че въпреки хладната ноемврийска вечер лицата на хората грееха от ентусиазъм, а въздухът беше като наелектризиран. Повечето дошли бяха младежи, които носеха национални знамена. Докато шествието все още се оформяше, видях група приятели от Кюстендил, които по-късно щяха да са активни в тамошното дружество на ВМРО. Разменихме кратки думи и се подредихме в редиците на демонстрацията, която започваше.

Вървях заедно с Иво и Данчо, сърцето ми туптеше развълнувано и скандирах заедно със всички останали „Долу Ньой!", „Мизия, Тракия, Македония!". Давах си сметка, че се случва нещо, което до" преди няколко години беше немислимо. Стаяваната, потискана десетилетия подред, народна енергия сега се изливаше свободно. В такива моменти и невъзможното изглеждаше реално. Защо пък България и Македония да не се обединят, след като нашата съседка вече беше свободна държава? Защо да не се анулира позорния Ньойски диктат и Беломорието заедно със Западните покрайнини да станат отново наши? Демократичните промени освен опиянение, можеха да донесат и излекуване на някои от старите национални рани. Защо не? Такива мисли се въртяха в запалената ми глава в този момент.

Охрид БРОЙ 1, ЯНУАРИ 1992 Г. СТРАНИЦА 8

ДЕКЛАРАЦИЯ

ВМРО – Студентско дружество „Шар" с дълбоко задоволство посреща новината за признаването независимостта на Република Македония от президента и правителството на Република България. Това е първа на самостоятелна българска политика и акт, който несъмнено ще подобри образа на нова демократична България, както пред света, така и в очите на нашите братя във Вардарска Македония.

България за пореден път доказа, че е стабилизиращ фактор на Балканите и има разумна, премерена и точна външна политика, която ярко контрастира с опитите на някои балкански държави да дестабилизират обстановката.

Надяваме се, че така успешно положеното начало на самостоятелни български позиции ще се отстоява твърдо и решително, а България няма да промени своята позиция под външен натиск.

ВМРО – Студентско дружество „Шар"

Ако притежавате архивни материали – снимки, писма и други документи, ако имате стари книги, осветляващи борбите на българите за национално освобождение и обединение, то знайте, че най-подходящото място, където може да ги предадете (било под формата на дарение или за закупуване) са

АРХИВЪТ и БИБЛИОТЕКАТА на ВМРО – Съюз на македонските дружества

(гр. София, ул. „Пирот" 5, II етаж, г-н Стефан Конакчиев, всеки ден от 9 до 18 часа, телефон 87-34-65).

НА ДОБЪР ЧАС!

На най-последователните борци за българската национална кауза – успех от сърце!

Михаил Груев,
Младежки съюз на Демократическата партия

От основаването си СУ „Св. Климент Охридски" винаги е бил център на активни студентски патриотични организации, свързани с борбата на поробените българи за свобода и справедливост. В тях израстват едни от най-подготвените и авторитетни водачи на движението като Даман Груев, Иван Михайлов, Йордан Чкатров, Петър Ацев, Асен Аврамов, Любен Димитров и много други. Насилствено прекъсване на тази традиция през последните четири десетилетия дяде погубни последици за обезродяването на значителни слоеве от интелигенцията. Създаването на студентското патриотично дружество „Шар" е светъл лъч на надеждата, че се възраждат безсмъртните традиции, завещани от неговите предшественици – „Вардар" и „Шар".

Дерзайте, млади патриоти!

Продължавайте и обогатявайте най-доброто, завещано ни от миналите традиции, за да помогнем на младата интелигентска генерация да стъпи здраво върху почвата на българските националнии интереси, още на студентската скамейка и да ги брани безкомпромисно.

С най-добри пожелания:
доц. Трендафил Митев

На 21 януари 1992 година, вторник, от 18.30 часа в салона на кино „Македония" ще се проведе

ТЪРЖЕСТВЕНО СЪБРАНИЕ,
посветено на 85-годишнината от героичната гибел на водача и идеолога на ВМРО Даян Груев

Г-н Евгений Еков, отговорен секретар на ВМРО – СМД, ще изнесе доклад за живота и делото на големия българин.

Македонският ансамбъл „Гоце Делчев" при ВМРО – СМД ще изпълни народни песни и танци от Македония.

Вход свободен

Редакционен комитет: Николай Кънчев, Светослав Хинчев, Христо Христов
Оформление: Динко Драганов
Материали се приемат всяка сряда от 18 часа в стая 27 на СУ „Св. Кл. Охридски"
Временен адрес на редакцията: София 1301, ул. „Пирот" 5, тел. 87-46-64

Брой 1, януари 1992 година

Охрид

Издава ВМРО – Студентско дружество „Шар"

УНИВЕРСИТЕТЪТ НЕ ПОМНИ ПОДОБНО НЕЩО

На 8 януари т. г. в 40 аудитория на Софийския университет „Св. Климент Охридски" бе учредено ВМРО – Студентско дружество „Шар". То е приемник на дейността на Македонската студентска корпорация „Шар", съществувала до 1944 г. От времето на голямата студентска стачка университетът не помни такъв изключителен интерес към обществено-политическо събитие. Аудиторията се оказа тясна да събере всички студенти, отзовали се на призива за възстановяване на македонското студентско движение в България.

Учредителите решиха да издават вестник, който да се разпространява във всички български висши училища, в ръководството на партията по повод признаването на независимостта на Република Македония от българското държавно ръководство. *Партията на човешките права в Македония с неизменна радост поздравява първото признаване на Република Македония от страна на правителството на Република България. Тя приема това като очакван акт от страна на братска България, на братския български народ, който споделя естествено този си пратеник по помощ на своите сестри и братя от Република Македония. При липсата на такъв пряк из първата най-радостна вест от страна на македонските официални кръгове, които благодарят на българите само като съседи, за нас е чест от името на всичките македонци от Република Македония, които не са забравили своите корени, да заявим в този радостен миг, че пребъдваме своите сестри и братя от Република България.*

ВМРО-Студентско дружество „Шар" има сбирки всяка сряда от 17.30 часа в 40 аудитория на Историческия факултет.
Всички, които милеят за българщината в Македония са добре дошли!

СОФИЯ. Правителството в синя с подаването от официалното правителство решение за признаване независимостта на Македония, главно защото издигна тя-рипонение имида. на президент Желев. Първият дипломат в свободна България прочете декларацията, с която БСП признава решението за признаване правилно, но г-н комшионера като неизвършено и прибързано. Вчерашният министър на БСП Димитър Иончев заяви аеронавтичната картина на зра-ди със съседите, въпреки на обстановката, загрижен към България и всички останали, да както ще доведе исторически ход на българското правителство. Според някои сведения БСП се разпад ничава от правителственото ръководство, за да не загуби окончателно на фронтове си в Гърция.

АКЦЕНТИ

ВМРО възстановява своята мощ	2
Демокрацията и национализмът ще ни приобщят към света	3
Колко са македонците	3
ВМРО не е взривила паметника на Благоев	3
Етническа карта на България	4-5
Англичани воюват срещу Сърбия	6
Партите във Вардарска Македония	7

СКРЪБНА ВЕСТ

Съобщаваме на всички родини и познати, че след продължило 70 години тежко боледуване почина

ЮГОСЛАВИЯ

Тя бе ухажвана цял живот от обожатели и ласкатели, но почина в абсолютна самота. До смъртния й одър я придружиха само нейната майка Сърбия и верната й приятелка Гърция.

От радостно пресъдените

Охрид БРОЙ 1, ЯНУАРИ 1992 Г. СТРАНИЦА 6

ТАМЪ!

Тамъ, тамъ душитѣ и сърдцата, братя!
Тамъ нашитѣ стремленья и мечти,
Тамъ наш'тѣ очи, умове, обятия
Тамъ нека всичко българско лети: —

Тамъ, дето дивий Шаръ гърми проклятья,
Де Охридското езеро ехти,
Де дрънкать желѣза, стърчатъ разпятья,
Де наш'та Македония пищи.

Свѣта и себе нека да забравимъ
И на забравенитѣ да отправимъ
Надежда, братски думи и лучи.

На щрекъ! Готови! Никой да не дреме:
На всѣки викъ, отгамо що ечи
Къмъ Бога, — първи да се отзовеме.

Януарий 1885 Пловдивъ. Ив. Вазовъ.

Българъ забравя какъвъ опасенъ товаръ иоси на гърба си. Щомъ му припари, вина: дръжте България, те пали фитиля!

На 28 януари 1992 година, вторник, от 18.30 часа в зала „Македония" (ул. „Пирот" 5, вход от ул. „Г. Вашингтон") ще се проведе

ЧЕСТВУВАНЕ
на 80-годишнината на общественика и поета д-р Христо Огнянов

Доклад ще изнесе литературният критик г-н Георги М. Григоров.

На 4 февруари 1992 година, вторник, от 18.30 часа в салона на кино „Македония" ще се проведе

ТЪРЖЕСТВЕНО ЧЕСТВУВАНЕ НА 120-ГОДИШНИНАТА ОТ РОЖДЕНИЕТО НА ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ

Македонският ансамбъл „Гоце Делчев" при ВМРО – СМД ще изпълни народни песни и ...ици от Македония.

АНГЛИЧАНИ ВОЮВАТ СРЕЩУ СЪРБИЯ

Излизащият в Лондон вестник „Сънди експрес" съобщава, че бивши командоси от британската армия се записват в различни формирования на хърватската гвардия.

Пристигайки от Великобритания в Загреб, подвизаващ се Нейно кралско величество подписват договор за служба във въоръжени хърватски формирования за срок от три месеца. Според журналистите от „Сънди експрес" завладяването на чуждестранните войници, сражаващи се за защитата на Хърватска, възлиза на стойност 10 000 лири стерлинги. Командир на формированието е също британец. Казва се Оуен Лийъм и е командос с голям опит и стаж в подразделения за борба с тероризма.

Журналисти от „Сънди експрес" са се представили за бивши командоси, които желаят да се завърнат като доброволци, за да получат повече информация. Така те разбрали, че човекът, натоварен с прехвърлянето в Хърватско, се казва Анте Ласич. В изявление за вестника той казал, че е преживял група от 30 човека.

Съветникът на хърватския президент Борис Бобек, който бе в Лондон със специална мисия, заявил пред журналисти по този повод, че за защита на своята независимост Хърватско се нуждае от много повече лица с военен опит.

Някои среди във Великобритания смятат набирането на доброволци за Хърватско за благословено от властими институции на официален Лондон. В противен случай, е трудно обяснимо как в Хърватския център, намиращ се на пъпа на британската столица, се разгръща акция за сформиране и въоръжаване групи и властите да правят, че нищо не се забелязало.

Николай КЪНЧЕВ

3 СТРАНИЦА БРОЙ 1, ЯНУАРИ 1992 Г. Охрид

ДЕМОКРАЦИЯТА И НАЦИОНАЛИЗМЪТ ЩЕ НИ ПРИОБЩЯТ КЪМ СВЕТА

Българските политици трябва да формират и насочват усилията за реализиране на общи за нацията цели и интереси

Става тревожно и във всеки случай опасно за българските интереси противопоставянето между демокрацията и национализма в политическия дебат на страната. За съжаление твърде често се срещат хора, включително и с обществени отговорности, които не се колебаят във всеки, който проклинира своя национализъм, да видят противник на демократичните промени в България. И от другата страна също не са по-малко на брой онези, които са готови да хвърлят върху всеки последователен привърженик на демокрацията подозрението, че е едва ли не нещо като националеи нихилист или направо безотечественик.

Гледат политиката например на САЩ, на Германия, на Великобритания, на Франция или между по-малките – на Швейцария, на Австрия, на Холандия и т. н. Привържаността на всяка от тях към демокрацията не е нужно да бъде доказвана. Но няма такава стъпка на международната арена, в която да не се чувства добре разбиращ и последователно защитаващ националеи интерес на всяка една. С други думи защитата на демокрацията върви ръка за ръка за тях с онова, което е израз на конструктивния националнизъм на съвременната епоха – формирането и усилията за реализиране на общи за съответната нация цел и интерес.

На нашата политическа българска сцена все още е много често явление национализът да бъде ограничаван до разбирания, наследени само от минали конфликти и противопоставяния. Пренебрегва се по тази причина обстоятелството, че без един съдържан, конструктивен националнизъм не е възможна истинска българска не само външна, но и вътрешна политика.

Възприемам се като обезателно валиден изработен в друга обстановка и на друга основа социален и политически опит като например, че националнизмът бил последно убежище на комунизма, едва ли не се призовава да се изстави терапът на националнизма, защото, виждате ли, той е предопределен за комунизма като негово последно убежище.

Вместо да се заеме с всичката възможна енергия терапът на националнизма именно от последователните сторонници на демокрацията. Последната заедно със съвременно разбрания конструктивен националнизъм са в еднаква степен национално необходими. И от съчетаването им зависи в крайна сметка успехът на преход ни към модерния свят.

Ако не друго, то поне развитието в Русия, Украйна, в балтийските републики, не само в Полша и Унгария, би трябвало да ни отвори очите. Навсякъде в тези страни национализмът е високо издигнат знаме, наред с това на демокрацията. Разбира се, това не означава, че и там към знамето на националнизма не се протягат ръце със съвсем недемократични намерения. Но ако те успеят някъде да го вземат и да го използват за свои нечисти цели, винага за това няма да бъде на знамето. Винаги ще бъде на сторонниците на демокрацията, че не са успели да го издигнат – знамето на националнизма, достатъчно високо и да го опазят като свое достойнство, каквото то трябва да бъде в историята на съвременното национално-политическо развитие.

Във всеки случай интересът на по-бързото и цялостно приобщаване на България към модерния свят диктува да бъдат преодолени наследените пристрастия и заблуждения в тази област и да се обединят в една стремеж и в едно цяло демокрацията и националнизмът – ръка за ръка – в името на България.

БЕЛЕЖКА НА АВТОРА: Изразеното становища са лично мнение на автора и не ангажират редакцията на Радио „Свободна Европа".

Владимир КОСТОВ
в. „24 часа",
10 януари 1992 г.

КОЛКО СА МАКЕДОНЦИТЕ

Говорител на гръцкото външно министерство, цитиран от атинските всекидневници „Елефтеротипия" и „Та неа" обяви, че Гърция разполага с информация за преброяването във Вардарска Македония през 1991 г., според която 2 350 000 жители на републиката се разпределяли, както следва: 800 000 албанци, 250 000 македонци, 200 000 власи, 120 000 турци, 300 000 сърби *(абсолютно съвпадение със съдбовните претенции за етническия състав на населението във Вардарска Македония!)*, 60 000 други, а останалите 600 000 били „най-вероятно българи". Данните били съобщени от представители на албанското мн...ство в Република Македония.

Според описателните неотдавна придаврителни данни от преброяването в Република Македония живеят общо 2 033 964 души, от които 1 314 283 – македонци, 427 313 – албанци, 97 416 – турци, 44 159 – сърби.

Охрид прес

ВМРО НЕ Е ВЗРИВИЛА ПАМЕТНИКА НА БЛАГОЕВ

В българския печат се появиха информации, загатващи щото ВЪРО е демонтирала паметника на Димитър Благоев насреч „Благоевград". Основание на новинарите е рядо обстоятелството, че паметникът в изчезнал от поставения си в средношия дотам.

Източници, близки до ВМРО в Благоевград, опровергаха версията и заявиха, че патент на Организацията е да взривява, а паметникът е само демонтиран и прибран в складовете на Историческия музей.

Охрид прес

Обр. 11. *Бр. 1 на в. „Охрид", издаван от възстановеното на 8 януари 1992 г. ВМРО – Студентско дружество (СД) „Шар" (ЛАА, л. 1 и 8)*

Обр. 12. *Освен масовите протестни акции, Ньой е подложен на несекващи "атаки" и от в. „Охрид", издаван от СД „Шар" (ЛАА, л. 3 и 6)*

Вечерта остави дълбок спомен у мен и засили желанието ми да работя с каквото мога за националната ни кауза. Съдбата ми даде възможност да правя това – в началото като сътрудник на в. „Македония“ в София, по-късно като секретар на македонското дружество „Кръстьо Асенов“ в Сливен, а днес и в САЩ, където живея повече от двадесет години“, заключава Васевски[13] (Обр. 12).

Вероятно воден от отговорност пред историята, като главен организатор на акцията в столицата, събрах от всички изказали се на възпоменателната панихида в катедралния храм „Св. Неделя“ и на митинга-поклонение пред Гроба на незнайния воин техните слова, които след това бяха отпечатани в сборник. Скъпоценното за онези години издание веднага бе разпратено до структурите на ВМРО и до Съюза на Македонските патриотични организации (МПО) в САЩ, Канада и Австралия, с който организацията поддържаше тесни връзки.

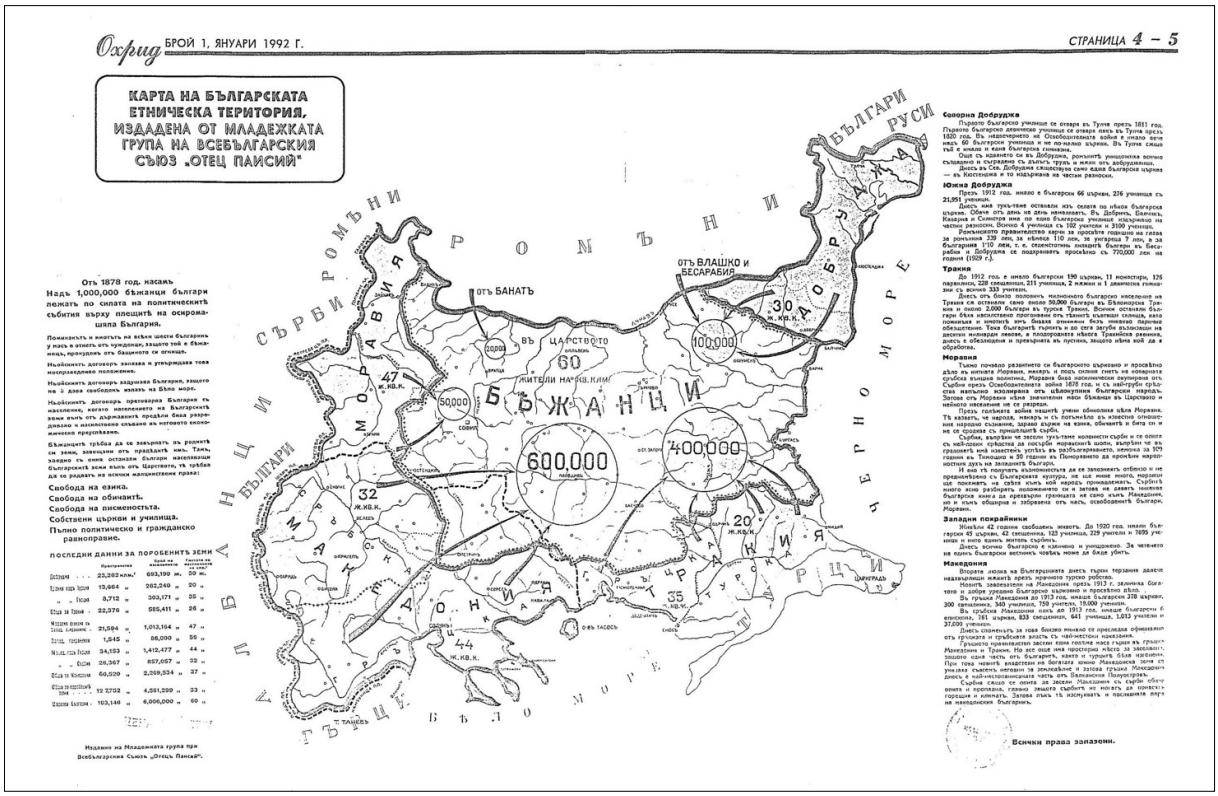
Съгласно решението на ръководството на ВМРО, протестен митинг-концерт срещу Ньойския диктат и откъсването на Струмишко от България през 1919 г. бе проведен на 27 ноември 1992 г. и в гр. Петрич. Отговорник за неговото провеждане бе секретарят на ВМРО–СМД Красимир Каракачанов. В акцията освен активисти на местното Българско културно-просветно дружество „Тодор Александров“ се включиха и членове на дружествата в Сандански, Благоевград, Гоце Делчев, „Чеча“ (Югозападните Родопи), Банско и др. Преди митинга точно в 12:00 ч. група от 50 души активисти на ВМРО блокира за 15 минути ГКПП Златарево, с което изпрати своето послание на събратята ни в Струмишко (Обр. 13).

В резултат на отзвука от двете акции (този път медиите не замълчаха!) през следващите 5 години протестите срещу Ньой като вълна заляха цяла България. За акцията на 27 ноември 1997 г. в Сливен отново разказва един от организаторите ѝ Василен Васевски: „*Пет години след Ньойската демонстрация в столицата, бях част от факелно шествие по същия повод в родния ми Сливен. То бе обща инициатива на македонското дружество „Кръстьо Асенов“, тукашната младежка организация на ВМРО „Свобода или смърт“ и тракийското дружество „Лазар Маджаров“, с което се радвахме на много добро сътрудничество. Шествието се състоеше от два лъча, които се срещнаха пред паметника на Хаджи Димитър в центъра на града. Основни организатори на събитието бяха Доброслав Иванов, Андон Димовски, Никола Дачев, Василен Васевски (ВМРО), Павел Павлов и Димитър Пантелеев (от тракийците). Нашият град не беше виждал подобно нещо. Докато вървяхме със запалените факли и скандирахме „Долу Ньой!“ любопитни минувачи се спираха да ни гледат, а някои от тях ни ръкопляскаха.*

Пред паметника на Хаджията се произнесоха слова и от двете организации. Слушах ги, виждах огнените отблясъци по фигурата на паметника зад нас и отново си мислех за събудената народна памет. Годината вече беше 1997 и много неща се бяха случили, но беше ясно, че и много работа още предстои. За да тръгнем с нова сила и мисъл към осъществяването на българският национален идеал. И ако не физически, поне духовно да се обединим с онези, които са извън сегашните граници на Родината ни, завършва спомена си останалия верен и до днес на борбата срещу Ньой Василен Васевски.“

Неслучайно на 23 ноември 2019 г. именно проф. В. Васевски бе в основата на организирането от МПО „Пирин“, Чикаго, и Център „Българика“ на кръгла маса по случай „100 години от подписването на Ньойския мирен договор 1919–2019“

[13] *Личен архив на автора: Спомен на Василен Васевски, Чикаго, САЩ, л.* 1–3.

Обр. 13. *Карта на българската етническа територия, издадена от младежката група на Всебългарския съюз „Отец Паисий" (в. „Охрид", бр. 1 от януари 1992 г., с. 4–5)*

Обр. 14. *Плакат за организирането на 23 ноември 2019 г. от МПО „Пирин" – Чикаго и Център „Българика" на кръгла маса по случай „100 години от подписването на Ньойския мирен договор: 1919–2019" (ЛАА, л. 1)*

с участието на историци и учители по история.[14] Осъществена бе и премиера за САЩ на филма „100-годишна граница“, описващ живота на българите оттатък границата (Обр. 14).

Тази кръгла маса, проведена на близо 8000 км от България, е само поредното доказателство, че докато съществува жестоката неправда от Ньой, ще продължават и протестните акции срещу нея. Защото гневът срещу диктата е носен в сърцето на всеки истински български родолюбец, независимо къде съдбата му е отредила да извърви житейския си път – в свободна България, в заграбените преди век Западни покрайнини и Беломорска Тракия, в Европейския съюз, в Северна или Южна Америка, в Австралия или в Нова Зеландия.

Но въпреки че продължават ежегодните акции срещу убийствения договор от 1919 г. те вече не са същите като първите акции. Защото няма я тяхната масовост, стройната им дисциплинираност и омайващата им привлекателност. Различните „национални организации“, чиито членове демонстрираха рамо до рамо против „смъртника“, според Стамболийски, станаха смъртни врагове в „битката“ кой е събрал повече участници в „шествието“ си. Като последица от това денят на протеста – 27 ноември, се превърна в седмица на пародията! Показателни в това отношение са „протестите“ на всякакви „патриоти“, които по повод 100 години от Ньой, запълниха с „акциите“ си цели 5 дни.

Да не говорим, че повечето от „протестиращите“ дори не знаят защо точно осигуряват допълнителни работни часове на по-многобройните от тях охраняващи ги полицаи. Кога и къде се изгуби идейният заряд на протестите срещу Ньой през първите години, така и никой не разбра. Видно е обаче, че той бе заменен от един краен радикализъм, който няма и не може да има нищо общо с онзи народен идеал, който носеха дълбоко в сърцата си участниците в акциите срещу „извора на злото“, проведени в София и страната през 1989–1997 г.

[14] Личен архив на автора: Плакат за организирането на 23 ноември 2019 г. от МПО „Пирин“, Чикаго, и Център „Българика“ на кръгла маса по случай „100 години от подписването на Ньойския мирен договор 1919–2019“, л. 1.

Б И Б Л И О Г Р А Ф И Я

Македонска трибуна: „Македонска трибуна“ от 19 април 1990 г. *л*. 7. Снимка на председателя на младежката секция на КПК „Г. Делчев“, София, Красимир Каракачанов (крайният вдясно) говорещ на Гроба на незнайния воин.

Охрид: „Охрид“, бр. 1, януари 1992 г., *л*. 1–8, издаван от възстановеното на 8 януари 1992 г. ВМРО – Студентско дружество (СД) „Шар“.

Охрид: „Охрид“, бр. 1, януари 1992 г. *л*. 4–5. Карта на българската етническа територия, издадена от младежката група на Всебългарския съюз „Отец Паисий“.

ЦДА: Централен държавен архив, ф. 1073К, оп. 1, а.е. 28, *л*. 1. Поздравително писмо от 3 септември 1940 г. до Негова светлост регента на Унгария адмирал Хорти от лидерите на петте най-големи македонски бежански формации в България.

ЦДА: Централен държавен архив, ф. 1155К, оп. 1, а.е. 116, *л*. 1. Политическа карикатура на Райко Алексиев „В моргата при мъртвецът Трианон“ (1940 г.).

ЦДА: Централен държавен архив, ф. 1362, оп. 1, а.е. 491, *л*. 91. Писмо на Методи Кърпачев до съратника му Борислав Иванов за активизирането на сръбската агентура в България.

S U M M A R Y

ACTIONS AGAINST TREATY OF NEUILLY: 1989–1997 (REVIVAL OF PROTESTS ON NOVEMBER 27 FROM THE MACEDONIAN YOUTH ORGANIZATION)

Evgeniy Ekov

The protests against the Treaty of Neuilly which took place from 1989 to 1997 have not been studied as part of scientific research so far. The topic cannot be found in the memoire literature of this time period either. Therefore, the objective of this article is to present the unknown memories of the author and the other participants who took part in the protests against the dictatorship in the capital which were resumed by the Macedonian Youth Organization since10th November 1989. On the basis of these recollections a more in-depth research can be carried out in relation to the genesis of the outburst of rage against the treaty since 1919, the reasons behind it and the outcomes. The transformation of the protests taking place in the capital to a nationwide phenomenon is the result of the urge to break the chains of the ban that has been oppressing them for 45 years. However, this is not the only reason. In our society that has been torn apart by contradictions the empathy with the people outside of the country borders was the only unifying element. The apocalypse in 1997 has put an end to it too. As a result of which, this year has been selected as the borderline for the period under study. After this point, people who had once shared the same ideas and have taken part in the protests against the Treaty of Neilly became 'rivals' competing for more followers. As if the separation imposed by the Treaty if Neuilly was not enough and we had to grow apart even more and more until we completely disappear as a nation and a state. The proof that nothing and no one has been forgotten came from the Bulgarian immigrants. The rage against the 'source of evil', as the Treaty of Neuilly has been defined since the beginning, has spread beyond the borders outlined by it. The 100th anniversary of the Treaty of Neuilly shows that the participants in the protests in Bulgaria, have taken these actions against the dictatorship into the new world. This proves that a century is not enough to wipe out the unrighteousness that has been done to us.

Ключови думи: *Ньойски договор, София, диктат, протести*
Key words: *Treaty of Neuilly, Sofia Municipality, dictatorship, protests*

A B T O P

Гл. експерт Евгений Еков
Държавна агенция „Архиви" – София
evekov@abv.bg

Senior Expert Evgeniy Ekov
Archives State Agency – Sofia
evekov@abv.bg